



عهد و گفتگو

COVENANT & CONVERSATION



درس هایی پیرامون اخلاق
ربای لرد جانانان ساکس



با سپاس از بنیاد Wohl Legacy برای حمایت سخاوتمندانه از عهد و گفتگو

تفسیر هفتگی تورات

The Structure of the Good Society

Yitro

ساختار یک جامعه خوب: ییترو

در مجلس لردهای بریتانیا اتاق مخصوصی هست که در کنار دیگر امور اختصاص دارد به پوشیدن لباس نمایندگان تازه وارد پیش از معرفی به مجلس. وقتی نماینده مجلس لردها پیش از من، لرد یاکوبوویتس معرفی می شد، کسی که لباس رسمی را بر تن او می کرد به او گفت که او نخستین ربای است که افتخار شرکت در این مجلس این لردها را دارد. لرد یاکوبوویتس پاسخ داد: "خیر! من دومین هستم!" آن مسئول لباس های رسمی پرسید: "اولین نفر که بود؟" آن اتاق در مجلس لردها مشهور به اتاق موسی است، زیرا یک نقاشی بزرگ بر فضای آن چیرگی دارد. این نقاشی موسی را نشان می دهد که لوح های ده فرمان را از کوه سینا پایین می آورد. لرد یاکوبوویتس به نقاشی دیواری اشاره کرد به این معنا که موسی نخستین ربای بود که در مجلس لردها حضور یافت.

ده فرمان که در پاراشای این هفته پدیدار می شود دیرزمانی است که نه فقط در یهودیت، بلکه در صحنه گسترده تر ارزش هایی که آنرا اخلاق یهودی-مسیحی می نامیم، جایگاه خاصی دارد. در ایالات متحده آمریکا دادگاه ها اغلب با ده فرمان تزئین شده اند، هر چند در برخی از ایالت ها با وجود آن مخالفت کرده و با این استدلال که وجود آنها در دادگاه ها اصل اصلاحی اول قانون اساسی [توضیح مترجم فارسی: اصل آزادی بیان و اندیشه] و اصل تفکیک دولت از کلیسا را زیرپای گذاری کند، موفق هم شده اند. لوح های تورات همچنان بیان بالاترین قانونی هستند که کلیت قانون بشری به آن متصل است.

درون یهودیت نیز ده فرمان جایگاه خاصی دارد. در معبد دوم هنگام دعاها روزانه ده فرمان را همچون جزیی از دعای شمع اسرائیل می خواندند و این دعا در آن زمان به جای سه پاراگراف، چهار پاراگراف داشت.¹ زمانی که فرقه گرایان ادعا کردند که فقط این ده فرمان و نه ۶۰۳ دستور دیگر از سوی خدا آمده اند، خواندن آنها کنار گذاشته شد.²

اما متن ده فرمان در ذهن یهودیان حک شده و با آنکه از دعای جماعتی روزانه حذف شد، در کتاب دعا به عنوان یک مدیتیشن شخصی پس از پایان نماز جماعت، باقی ماند. در بیشتر کنیساها مردم وقتی ده فرمان را هنگام قرائت تورات می خوانند، می ایستند، هرچند هارامبام به روشنی با این کار مخالف بود.³

¹ See Mishnah Tamid 5:1, Brachot 12a.

² We do not know who the sectarians were: they may have included early Christians. The argument was that only these were directly heard by the Israelites from God. The other commandments were given indirectly, through Moses (see Rashi to Brachot 12a).

³ Maimonides, *Responsa*, Blau Edition, Jerusalem: Mekitzei Nirdamim, 1960, no. 263.

با این همه نمی توان بیدرنگ به منحصر به فرد بودن ده فرمان پی برد. بیشتر این فرمان ها همچون اصول اخلاقی ناشناخته نبودند. تقریباً همه جوامع، قوانینی علیه قتل، دزدی و شهادت دروغ داشتند. اصالت آنها در این نهفته است که به سادگی دستور می دهند: "تو نباید"، نه مانند قوانینی که سپس می گویند: "وگرنه..." چنین و چنان می شود. اما اینها فقط ده فرمان از مجموعه ای گسترده تر شامل ۶۱۳ دستور هستند. حتی تورات نیز آنها را با عنوان ده فرمان نیاورده است. تورات آنها را *ha-devarim* می نامد، یعنی "ده بیان" *ten utterances* و به همین دلیل یونانی آن می شود Decalogue یعنی "ده کلمه".

آنچه این فرمان ها را منحصر به فرد می سازد این است که ساده و به آسانی قابل سپردن به حافظه هستند. زیرا در یهودیت، قانون فقط برای قضات نوشته نشده است. عهد کوه سینا که و روح مساوات خواهی عمیقی که در دل تورات ثبت شده، مانند دیگر قراردادهای دوران باستان و در میان شاهان نیست. عهد کوه سینا میان خدا و کل مردم بسته شد. از این رو به صورت بیان ساده اصول پایه ای که هر کس باید به خاطر بسپارد و بخواند نوشته شد.

افزون بر این، ده فرمان حدود را برای موجودیت یهودیان در همه زمان ها تعیین کرده است — به بیان امروزی مانند اساسنامه های شرکت ها. برای فهمیدن چگونگی آن خوب است به ساختار پایه ای ده فرمان نگاهی بیندازیم. میان هارامبام [ربی مشه بن مایمون] و نحمانید بر سر نخستین فرمان جدل وجود داشت: "من خداوند، خدای تو هستم که تو را از مصر بیرون آوردم. از خانه بردگی." هارامبام همخوان با تلمود معتقد بود که این به جای خود یک فرمان است برای اعتقاد داشتن به خدا. نحمانید می گفت که این به هیچ رو یک فرمان

نیست و مقدمه ای است برای فرمان های بعدی.⁴ تحقیقات مدرن در مورد خاور نزدیک باستان گرایش به تایید نظر نحمانید دارد.

پرسش اساسی دیگر این است که چگونه این فرمان ها از یکدیگر تفکیک می شوند؟ بیشتر بازنمایی های ده فرمان آنها را به دو ستون تقسیم می کنند، زیرا بر "دو لوح سنگی" حک شده بودند (تثنیه ۴:۱۳). در کل، پنج فرمان اول به مناسبت انسان ها با خدا مربوط هستند، و دومین سری پنج تایی فرمان ها به مناسبت انسان ها با یکدیگر. اما نوع دیگری هم می توان به ساختار شماره گذاری ده فرمان نگاه کرد.

برای نمونه، هفت روز آفرینش به صورت دو سری سه تایی منظم شده اند که یک روز هفتم ناظر به همه آنها به نام شبات وجود دارد. خدا در سه روز اول قلمروها را از هم جدا کرد: نور و تاریکی، آب های بالا و پایین، و دریا و زمین خشک. خدا در سه روز بعدی هر قلمرویی را با اشیاء و صورت های حیات مناسب آن پر کرد: خورشید و ماه، پرندگان و ماهیان، جانوران و انسان. روز هفتم از دیگر روزها جدا و مقدس دانسته شد.

به همین صورت، هفت ضربت مصر از سه دوره سه تایی و یک ضربت تک تشکیل شده است. در هر دوره سه تایی دو ضربت اول از قبل هشدار شده اند، ولی سومی بدون هشدار قبلی فرود می آید. در صبح روز ضربت اول هر مجموعه سه تایی به فرعون هشدار داده شد (خروج ۹:۱۳-۸:۱۷-۷:۱۶) و در دومی به موسی گفته می شد که به "بارگاه فرعون بیا" در قصر (خروج ۱۰:۱-۹:۱-۷:۲۶). ضربت دهم برخلاف بقیه در انتها اعلام شد (خروج ۴:۲۳). ضربت دهم کمتر یک ضربت و بیشتر یک مجازات بود.

⁴ Maimonides, Sefer ha-Mitzvot, positive command 1; Nahmanides, Glosses ad loc.

به همین ترتیب، به نظر من می رسد که ساختار ده فرمان در سه گروه سه تایی و یک فرمان تک شکل گرفته است. پس با این شناخت می توانیم ببینیم که ده فرمان یک ساختار اولیه و یک دستور زبان عمیق دارد برای تعریف جامعه اسرائیل که همچون "مملکتی از کاهنان و ملتی مقدس" با عهد به خدا اتصال دارد" (خروج ۱۹:۶).

سه فرمان اول – هیچ خدایی به جز من نیست، نداشتن هیچ تصویر حک شده، نبردن نام خدا به بیهودگی – یهودیان را به عنوان یک ملت در زیر لوای خدای یگانه تعریف می کند. خدا سرور نهایی شما است. بنابراین، همه سروری های زمینی زیر پرچم سروری خداوند قرار می گیرند. سروری متعال خداوند همه وفاداری های ما را دربر می گیرد (فرمان هیچ خدایی بجز خدای یگانه). خداوند نیرویی زنده است و نه یک نیروی نمادین (فرمان هیچ نساختن تصور و شمایی از خداوند). و سروری نیازمند احترام است (نام مرا بیهوده بر زبان نیاور).

سه فرمان اول که مردم از راه آن اطاعت و وفاداری خود از خدای متعال را اعلام می کنند، مهمترین اصل یک جامعه آزاد یعنی محدوده های اخلاقی قدرت را بنا می کنند. بدون آنها حتی در دموکراسی ها خطر خودکامگی اکثریت وجود دارد که سروری خداوند، بهترین دفاع در برابر آن است.

سه فرمان دوم – شبات، احترام به پدر و مادر و منع قتل نفس – همگی درمورد اصل آفرینندگی زندگی است. این فرمان ها ایده خودسروری، یعنی این که ما آزادیم تا جایی که به دیگران آسیبی نرسانیم، هر کار می خواهیم انجام دهیم را محدود می کنند. شبات روزی است مختص دیدن خدا به عنوان آفریننده جهان و مشاهده خلقت او. پس یک روز در هفته همه سلسله مراتب به تعلیق در می آیند و همگان، از ارباب، برده، کارمند و کارفرما و حتی حیوانات اهلی آزاد هستند.

فرمان احترام به والدین به خالقان انسانی ما برمی گردد. به ما می گوید که همه چیزهای مهم حاصل انتخاب ما نیستند، از جمله بالاترین آنها یعنی وجود داشتن ما. انتخاب آدم های دیگر هم مهم است و نه فقط انتخاب های ما. "قتل مکن" اصل مرکزی عهد جهانی نوح را بیان می کند که می گوید، قتل نه تنها یک جرم علیه انسان است، بلکه جرمی علیه خدا است که انسان ها به صورت و به شباهت او آفریده شده اند. پس فرمان های چهارم تا هفتم به اصول پایه ای قانون یهود شکل می دهند. به ما می گویند که اگر می خواهیم بدانیم چگونه زندگی کنیم، به یاد داشته باشیم از کجا آمده ایم.

سومین مجموعه سه تایی فرمان ها - علیه زنا، دزدی و شهادت دروغ- نهادهای پایه ای برای بقای جامعه را پایه می گذارند. ازدواج مقدس و نزدیکترین پیوند به عهد میان ما و خدا است. نه تنها ازدواج نهادی انسانی است که در درجه نخست بر وفاداری استوار است، بلکه همچنین سازنده بفت یک اجتماع آزاد است. الکسی دوتوکویل به بهترین شکل این امر را بیان می کند: "تا مانی که احساس خانوادگی زنده است، مبارزان علیه ستمکاری هیچ گاه تنها نیستند."⁵

فرمان منع دزدی، پایه گزار اصالت مالکیت است. جفرسون حقوق نازدودنی "زندگی، آزادی و جستجوی خوشبختی" را تعریف کرد. جان لاک نزدیکتر به روح تورات، حقوق نازدودنی را "زندگی، آزادی و مالکیت" تعریف کرد.⁶ خودکامگان حقوق مالکیت مردم را نادیده می گیرند. بردگی در تضاد با کرامت انسانی است، چون مرا از مالکیت ثروتی که تولید کرده ام، محروم می کند.

⁵ Alexis de Tocqueville, *Democracy in America*, abridged with an introduction by Thomas Bender (New York: Vintage Books, 1954), I:340.

⁶ *The Two Treatises of Civil Government* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988), p. 136.

فرمان منع شهادت دروغ، پیش شرط برقراری عدالت است. یک جامعه عادلانه به چیزی بیش از قانون، دادگاه ها و نیروهای اجرایی احتیاج دارد. به گفته قاضی لرندهانس: "آزادی در قلب مردان و زنان است؛ وقتی در آنجا بمیرد، هیچ قانون اساسی و قانون و دادگاهی نمی تواند کارساز باشد."⁷ هیچ آزادی بدون عدالت ممکن نیست، اما هیچ عدالتی هم بدون این که همه ما مسئولیت فردی و جمعی "راست گفتن، گفتن تمام حقیقت و گفتن هیچ چیزی جز حقیقت" را بپذیریم، امکان ندارد.

سرانجام می رسیم به فرمان تک که منع حسادت کردن و غبطه خوردن به خانه، همسر، برده، خدمتکار، گاو، خر و هر چیز دیگری است که در مالکیت همسایه [همنوع] می باشد. دهمین فرمان به عنوان یک قانون، عجیب به نظر می رسد، اما اگر آنرا اصل پایه ای جامعه آزاد بدانیم، به اهمیتش پی می بریم. بزرگترین چالش یک جامعه این است که چگونه پدیده جهانی و ناگزیر حسادت و غبطه را مهار کند: یعنی میل به داشتن آنچه به دیگری تعلق دارد. حسادت و غبطه عنصر مرکزی خشونت است.⁸ این غبطه بود که قابیل را به کشتن هابیل واداشت و موجب شد که ابراهیم و اسحاق از جان خود در هراس شوند زیرا همسران زیبایی داشتند، و برادران یوسف را به نفرت از او کشاند تا یوسف را به بردگی بفروشد. غبطه است که به زنا، دزدی و شهادت دروغ می انجامد و حسادت به همسایگان است که در زمان های مختلف بنی اسرائیل را به حسادت نسبت به همسایگان و رها کردن خدا برای پیوستن به رسوم بت پرستی زمان خود کشاند.

⁷ Learned Hand, "The Spirit of Liberty," "'I Am an American' Day" ceremony (Central Park, New York City, May 21, 1944).

⁸ The best book on this subject is Helmut Schoeck's *Envy; A Theory of Social Behaviour*, New York: Harcourt, Brace & World, 1969.

حسادت نفهمیدن این اصل آفرینش در باب اول سفر پیدایش است که همه چیز در نظم امور جای خود را دارد. هر یک از ما وظیفه و برکت های خاص خود را داریم و هر یک مورد محبت و عزت خدا هستیم. اگر با این حقایق زندگی کنیم، نظم وجود دارد. اگر آنها را رها کنیم، آشوب برقرار می شود. هیچ چیزی بیهوده تر و ویرانگرتر از این نیست که بگذاریم خوشبختی فرد دیگری از خوشبختی ما بکاهد و این معنای حدت و غبطه است. چنان چه بن زوما گفته، پادزهر حسادت این است که: "برای آن چه داریم شادمانی کنیم" (میشنا اووت ۴:۱) و برای آنچه نداریم نگران نباشیم. جوامع مصرفی بر اساس تولید و تشدید حسادت شکل می گیرند و از این رو است که مردم را به سوی داشتن بیشتر و شادمانی کمتر سوق می دهند.

ده فرمان پس از سی و سه قرن از زمان صدور آن، همچنان ساده ترین و فشرده ترین راهنمای تشکیل و حفظ یک جامعه خوب است. بسیاری از جایگزین ها امتحان شده اند و بیشتر آنها از بین رفتند. این گفته خردمندانه همچنان حقیقت دارد: "وقتی همه اقدامات شکست می خورند، دستور العمل های پایه ای را بخوانید."

شبات شالوم

ترجمه فارسی با مشارکت بنیاد ایرانی هارامبام، وابسته به فدراسیون یهودیان ایرانی-آمریکایی

توسط شیریندخت دقیقیان

Persian Translation by Shirin D. Daghighian



www.RabbiSacks.org @RabbiSacks

The Rabbi Sacks Legacy Trust, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved